

Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde İnovasyon ve Yapay Zekâ

Innovation and Artificial Intelligence in Libraries and Information Centers

Mithat Baver ZENCİR

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Zencir MB. (2024). Kütüphane ve bilgi merkezlerinde inovasyon ve yapay zekâ. *Bilgi Dünyası*, 25(1), 178-184. doi: 10.15612/BD.2024.750

Makale türü / Paper type: Kitap Tanıtımı / *Book Review*

DOI: 10.15612/BD.2024.750

Geliş Tarihi / Received: 14.05.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 23.05.2024

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 25.06.2024

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / *University and Research Librarians Association*

Posta Adresi / *Postal Address:* Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, Türkiye.

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / *Fax:* +90 312 430 03 61; E-posta / *E-mail:* bilgi@bd.org.tr

Web: <https://bd.org.tr>

Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde İnovasyon ve Yapay Zekâ

Güler Demir
Bidge Yayınları, 2024, 617 s.
ISBN 978-625-372-155-8

Mithat Baver ZENCİR*

Öz

Bu çalışmada, "Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde İnovasyon ve Yapay Zekâ" başlıklı kitabın incelenmesi amaçlanmıştır. Kitap; inovasyon ve yapay zekâ konularını kütüphane ve bilgi merkezlerine olan yansımalarını da içererek irdelemektedir. Söz konusu kitap ilgili konulara ilişkin bilgi sahibi olmak ve uygulama örneklerini incelemek isteyen kütüphanecilik ve bilgilibilim alanı uygulayıcıları ile araştırmacıları için önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

Anahtar sözcükler: Bilgi merkezleri, inovasyon, kütüphaneler, yapay zekâ.

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, mithatb.zencir@ikc.edu.tr

Innovation and Artificial Intelligence in Libraries and Information Centers

Güler Demir
Bidge Yayınları, 2024, 617 p.
ISBN 978-625-372-155-8

Mithat Baver ZENCİR*

Abstract

It has been aimed to review the book titled "Innovation and Artificial Intelligence in Libraries and Information Centers" in this study. The book examines the issues of innovation and artificial intelligence, including their reflections on libraries and information centers. The book can be considered an important resource for practitioners and researchers in the field of librarianship and information science who want to gain knowledge about relevant topics and examine application examples.

Keywords: Information centres, innovation, libraries, artificial intelligence.

---

* Asst. Prof. Dr., İzmir Katip Çelebi University, Department of Information Management, mithatb.zencir@ikc.edu.tr

Giriş

İnovasyonu ve yapay zekâ teknolojilerini odağa alan ürün ve hizmetler çeşitlenerek artmaktadır. Bu ürün ve hizmetler hem inovasyonu hem de yapay zekâyı her geçen gün daha da gelişen araştırma alanları olarak farklı bilimsel disiplinlerin gündemine sokarken; çeşitli kurumların iş süreçleri ve uygulamaları da bunlara bağlı olarak değişime uğramaktadır. Bu nedenle ilgili konularla bağlantılı kavram ve etkinliklerin incelenmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Pek çok kurum gibi kütüphaneler ve bilgi merkezleri de inovasyonun ve yapay zekânın gündeme getirdiği yeni bakış açılarından, hizmet türlerinden ve ürünlerden etkilenmektedir. Bu bağlamda kütüphanecilik ve bilgibilim alanında inovasyon ve yapay zekâ konularının ele alınması bir gereklilik gibi görünmektedir. Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Güler Demir (2024) tarafından kaleme alınan ve editörlüğünü aynı bölümden Prof. Dr. Hasan Sacit Keseroğlu'nun üstlendiği "Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde İnovasyon ve Yapay Zekâ" başlıklı kitap, kapsadığı konular hakkında önemli bir eser olarak dikkat çekmektedir.

Çalışmada, alanyazında yapılmış birçok kayda değer araştırma kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Bu araştırmalara bağlı olarak yazar, inovasyonun ve yapay zekânın kütüphanelere ve bilgi merkezlerine etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, kütüphane ve bilgi merkezlerinin yapı ve işlevlerine ilişkin yenilikçi değişimlerin nasıl gerçekleştiğinin ortaya konulması; bunu yaparken teknolojiye bağlı arka planın ve tarihsel gelişmelerin de aktarılması hedeflenmiştir. Bilgi merkezi ve kütüphane boyutu dışında hem inovasyon hem de yapay zekâ konularının kapsamına giren çeşitli kavramları, etkinlikleri ve süreçleri de inceleyen araştırmacı; değerli bir alanyazın tartışmasını okuyucunun dikkatine sunmaktadır. Gerek inovasyon gerekse yapay zekâ konularının derinliği dikkate alındığında; çalışmanın bu derinliğe ilişkin bir fikir oluşturmada ve bakış açısı yaratmada başarılı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Birinci Bölüm: İnovasyon, İnovasyon Türleri ve Sanayileşme Süreçleri

Kitap üç ana bölümden oluşmaktadır. "İnovasyon, İnovasyon Türleri ve Sanayileşme Süreçleri" başlığını taşıyan birinci bölüm (s. 18-137), inovasyon konusuna ilişkin temel bir giriş niteliği taşımaktadır. İnovasyon kavramının detaylı bir şekilde ele alındığı bu bölümde, kavramın uzun ve derin tarihsel geçmişi incelenmektedir. İnovasyon kavramının algılanış biçimindeki farklılıkları irdeleyen yazar; tüm bakış açısı farklılıklarına rağmen kavrama yaklaşımın odak noktasında, ortak olarak insan faktörünün yer aldığını belirtir. İnsan, inovasyonun en önemli unsurudur. Yazar, inovasyona ilişkin geniş bir kavramsal çerçeve ile birlikte onun sınıflandırılış biçimini de ele almaktadır. Bu bölüm inovasyonun nasıl sınıflandırıldığına dair yaklaşımları gözler önüne sererken, inovasyon

modellerinin ele alındığı bir alanyazın incelemesini de sunmaktadır. Her bir model, ayrı tarihsel sınıflar içerisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca bu modellerin oluşumuna ve gelişimine ilişkin etkiler de bu sınıflar altında tartışılmaktadır. Geleneksel inovasyon yönetimi ile günümüzdeki inovasyon yönetimi anlayışını karşılaştıran araştırmacı bu kapsamda, özellikle “sürdürülebilir inovasyon” yaklaşımının altını çizmektedir. Ona göre “doğru ve hedeflere uygun inovasyonların seçimi ve aktifleştirilmesi, kurumsal düzeyde iş akışı süreçlerinin etkinlik ve verimliliğini sağlayacak, kurumların rekabet ortamında sürdürülebilirliğini kolaylaştıracaktır” (s. 139-140). Buna karşın inovasyonun önünde engel oluşturan ve “inovasyon direnci” olarak kavramsallaştırılan faktörler de dikkatle incelenmelidir. Bu engellere ve dirençlere ilişkin önlemler de yine bu bölümde ele alınmakta ve değerlendirilmektedir.

İkinci Bölüm: Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde İnovasyon

Kitabın ikinci bölümü, “Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde İnovasyon” başlığını taşımaktadır ve ana temanın tartışıldığı bölüm olarak dikkat çekmektedir (s. 141-272). Birçok alt başlığın yer aldığı bu bölümde ele alınan ilk konu inovasyonun işletmelere yansımalarıdır. Mevcut rekabetçi ortam, işletmeleri yeni ürün ve hizmetler geliştirmeye zorlamakta, bu zorunluluk ise inovasyondan değer elde etmeyi gerekli kılmaktadır. Yazar, alanyazındaki çalışmaların büyük bölümünde kütüphanelerin de bir işletme olarak kabul edildiğinin altını çizmektedir. Bu bağlamda, inovasyon gerekliliğinin kütüphaneler için de geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Bilgi merkezleri ve kütüphanelerdeki inovasyon örnekleri detaylı bir şekilde bu bölümde ele alınmakta ve bu kurumlarda inovasyon kullanımının “salt teknolojik çerçeve ile sınırlandırılmaması” gerektiği vurgulanmaktadır. Bütüncül bir yaklaşımla irdelendiğinde inovasyon süreçlerinin çok boyutlu ve karmaşık bir yapısı olduğu görülmektedir. “İnovasyonda odak, salt yeni bir teknolojinin uygulamaya geçirilmesi değil, teknoloji aracılığı ile pek çok soruna çözüm bulma eğilimi olmalıdır” (s. 156). Araştırmacı bu bölümde, bilgisayar ve internetin gelişimini kütüphane ve bilgi merkezlerine etkisi bağlamında incelemektedir. Bu inceleme, kurumların hizmet ve uygulamalarında ortaya çıkan sorunlara yenilikçi teknolojilerle nasıl çözümler bulduklarını da gözler önüne sermektedir. Kamuya açık çevrimiçi katalog (Online Public Access Catalog - OPAC) ve sosyal kataloglama gibi bilgiye erişim ve bilginin organizasyonu açısından önemli yeni gelişmeler bu bölümde ele alınırken; web teknolojilerinin gelişimi Web1.0’dan başlayarak detaylı bir şekilde tartışılmakta ve bilgi merkezlerine etkisi bağlamında değerlendirilmektedir. Yazarın kütüphane ve bilgi merkezlerinde inovasyonun etkisini değerlendirdiği en önemli hizmet alanlarından birisi referans hizmetleridir. Bu bölümde konuya ilişkin özel bir başlık açan yazar; dijital referans hizmetlerini, işbirlikçi (collaborative) dijital referans hizmetlerini ve soru-cevap hizmetlerini örnekleri ile ele almaktadır. Dijital gerçeklik, bu bölümde ayrıntısıyla incelenen başka bir konudur. Bu kapsamda öncelikle gerçeklik kavramı ve bu kavramın karmaşık yapısı üzerinde durulmakta, kavramın salt teknolojik değil felsefik ve sosyolojik

açılardan da ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Gerçeklik konusunun paralelinde, kütüphane ve bilgi merkezlerinde dijital gerçeklik uygulamalarının da incelendiği bu bölümde, kütüphane koleksiyonlarındaki materyallerin yerinin bulunmasından üst veri oluşturmaya kadar çok çeşitli türde hizmetlerin dijital gerçeklik uygulamaları ile hayata geçirildiği dile getirilmektedir.

Üçüncü Bölüm: Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde Yapay Zeka

Çalışmanın üçüncü bölümü “Kütüphane ve Bilgi Merkezlerinde Yapay Zekâ” başlığı ile kaleme alınmıştır (s. 273-411). Yazar, yapay zekânın inovasyon süreçleri ile yakından ilişkili olduğunu ve yapay zekâ ile inovasyonun birbirlerini beslediğini öne sürmektedir. Bu nedenle üçüncü bölümde, yapay zekâ konusu derinlemesine incelenmekte ve kullanım alanları örnekleri ile ele alınmaktadır. Yapay zekânın “yıkıcı etkileri” ile avantajlarının detaylı bir şekilde tartışıldığı bölümde; yapay zekâ ile ortaya çıkan fırsatlar, problemler, kaygılar ve etik tartışmalar alanyazındaki görüşler eşliğinde değerlendirilmektedir. Yazar, kütüphane ve bilgi merkezlerinde yapay zekâ kullanımını, yapay zekâ kapsamına giren bazı önemli kavram, teknoloji ve ekinlikler bağlamında başlıklara ayırarak ele almaktadır. Bu başlıklar: bilgi erişim sistemleri, RFID ve robotların kullanıldığı hizmetler, akıllı ajanlar, makine öğrenimi, büyük veri, bulut bilişim, veri madenciliği, robotik, robotlar ve sohbet robotları, örüntü tanıma, doğal dil işleme ve uzman sistemler olarak sıralanabilir. Her bir başlık altında tarama yapma, sonuç görüntüleme, raf okuma, kaynak sayımı, kataloglama, sınıflama, üst veri oluşturma, dijitalleştirme, koleksiyon geliştirme, referans hizmetleri, makine çevirisi, kullanıcı eğitimi, karar vermeye dönük veri analizleri ve bina yönetimi gibi konularda uygulama örneklerine yer verilmektedir. Yurt içi ve yurt dışındaki bilgi merkezlerinden örneklerin aktarıldığı bu bölümde, çeşitli görsellerin ve fotoğrafların da paylaşıldığı görülmektedir.

Çalışmada üç ana bölümü takiben bir “Sonuç ve Değerlendirme” bölümünün de yer aldığı görülmektedir (s. 412-426). Bu bölümde yazar, alanyazın araştırması sonucunda ortaya çıkan genel durumu özetlemekte ve değerlendirmektedir. Yazara göre, “kütüphane ve bilgi merkezlerinde hem yapılan işlemleri hızlandıracak, kolaylaştıracak ve daha nitelikli duruma getirecek yönetim, politika, yol, yöntem ve süreçlerin, hem de kullanıcı memnuniyetini üst düzeylere taşıyacak yeni hizmetlerin keşfi için inovasyon gereklidir” (s. 418). İnovasyonla birlikte onun itici gücü konumundaki yapay zekâ da büyük önem arz etmektedir. Ancak bu konuların bilgi merkezleri ve kütüphaneler açısından hala istenen düzeyde olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle yapay zekâ için sınırlı düzeyde uygulama bulunduğunu belirten yazar, bu durumun nedenlerini de açıklamaktadır. Araştırma ve yatırımların sınırlılığı, gereken donanım ve araçların eksikliği, büyük veriye ilişkin yönetim problemleri, veri madenciliğine ilişkin zorluklar ve tüm bu teknolojileri yönetip kullanacak insan kaynaklarının yetersizliği bu nedenlerdendir. Bu bölümde, Türkiye’deki duruma ilişkin değerlendirmelerde de

bulunan yazar, ülkemizde inovasyon ve yapay zekâ gibi kavramlardan bahsetmenin başka temel sorunlar nedeniyle zor gözüktüğünü bildirmektedir. Bahsedilen temel sorunlar bütçe, insan kaynakları, bina, koleksiyon, kullanıcı ve mevzuat gibi diğer birçok konuya bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak buna rağmen ülkemizdeki bilgi profesyonellerinin bu konularla yüzleşeceği vurgulanmakta ve temel sorunların aşılmasında inovasyon ve yapay zekânın kullanılabilceği vurgulanmaktadır.

Sonuç

İnovasyon ve yapay zekâ alanları oldukça kapsamlı ve sınırları belirsiz alanlar olarak değerlendirilebilir. Bu zorluklara rağmen kitabın bilgi aktarımında, takibi kolaylaştıran bir sistematiğinin ve konu sınıflandırmasının olduğu söylenebilir. Özellikle konunun kütüphanecilik ve bilgibilim alanı ile ilişkisini çizmede, alanın uygulayıcıları için konuyu anlaşılır ve belirgin bir düzeye taşımada başarılı olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında konuyla ilgili çalışmalar yapmak isteyen, alanyazını ayrıntılı bir şekilde incelemeyi düşünen ve uygulama örneklerini merak eden kütüphanecilik ve bilgibilim uygulayıcıları için önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu kitap, konuya ilişkin bilimsel çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılar için de alanyazındaki güncel ve geriye dönük çalışmaların izinin sürülebileceği önemli bir başvuru kaynağı olarak nitelendirilebilir.

Kaynakça

Demir, G. (2024). *Kütüphane ve bilgi merkezlerinde inovasyon ve yapay zekâ*. H. S. Keseroğlu (Ed.). Bidge Yayınları.